

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
שנאמרו פרשת אחרי קדושים תשפ"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף רכ"ב

דרשת פרקי אבות

אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, בכל נפשך (דברים ו-ה) אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו. היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה, אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, זו תורה וזו שכרה, ממתים ירך ה' ממתים מחלד וגו' (תהלים יז-ד) [מידך היה לו למות, ולא מידי בשר ודם]. אמר להם חלקם בחיים. יצתה בת קול ואמרה, אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא ע"כ.

ויש להבין מה היה שאלת התלמידים עד כאן, וכי לא ידעו תשובתו של רבי עקיבא, כי בשעת השמד יש למסור נפשו גם על ערקתא דמסאני. וגם תשובתו של רבי עקיבא צריך ביאור, למה האריך לומר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, היה לו לומר בקצרה, כתיב בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך. עוד יש להבין תשובתו של הקב"ה למלאכי השרת שתמהו זו תורה וזו שכרה, חלקם בחיים, מהו הכוונה בזה.

ומצינו דוגמת זה בגמרא (מנחות כט:) בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו רבוננו של עולם מי מעכב על ירך, אמר לו אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של

במשנה (אבות ג-ה) רבי נחוניא בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, וכל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ ע"כ. – הנה בשבוע זו חל ל"ג בעומר, ומבואר בפוסקים (או"ח סימן תצג) דאמרו (ויבמות סב:) י"ב אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, וכולן מתו בפרק אחד, מפסח ועד עצרת, והיה העולם שמם עד שהעמיד חמשה תלמידים, וביניהם רבי שמעון בן יוחאי, והם העמידו תורה אותה שעה ע"כ. ופסקו למות ביום ל"ג בעומר ע"כ. וגם הוא יומא דהילולא של התנא האלקי רבי שמעון כידוע.

והנה רבי שמעון לא רק שלמד תורה מרבו רבי עקיבא, אלא גם התנהגותו ומדותיו למד ממנו. ואיתא בגמרא (גיטין סז.) שאמר רבי שמעון לתלמידיו, שנו מדותי, שמדותי תרומות מתרומות מדותיו של רבי עקיבא ע"ש. – ונרחיב הדיבור על אודות מדה אחת שמצינו בשניהם, בהרב ותלמידו יחדיו.

*

בגמרא (ברכות סא:) בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה, זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים [קורא קריאת שמע]. אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן,

הלכות. אמר לפניו רבונו של עולם הראהו לי וכו'. אמר לפניו רבונו של עולם הראיתני תורתו, הראני שכרו. אמר לו חזור לאחורך. חזר לאחוריו, ראה ששוקלין בשרו במקולין, אמר לפניו רבונו של עולם זו תורה וזו שכרה, אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני ע"כ. ויש להבין הלא משה לא ביקש הראני מיתתו אלא הראני שכרו, והוי ליה להראותו גודל חלקו בעולם הבא, שזהו שכר תורתו, ולמה הראה לו מיתתו. ועוד למה שינה ה' תשובתו למשה ממה שהשיב למלאכי השרת, כי להמלאכים השיב חלקם בחיים, ולמשה אמר שתוק כך עלה במחשבה לפני.

*

ונראה דאיתא להלן במשנה (יג-י) רבי אלעזר איש ברתותא אומר, תן לו משלו, שאתה ושליך שלו. וכן הוא אומר (דברי הימים א כט-יד) כי ממך הכל ומידך נתנו לך ע"כ. ופירש הרע"ב שמדבר בין לענין גופו של אדם בין לענין ממונו, שלא ימנע אדם את עצמו ולא את ממונו מחפצי שמים, שאינך נותן משלך ולא מגופך ולא מממונך אלא משל הקב"ה שהכל שלו ע"ש.

ואיתא ברמב"ם (ה' איסורי מזבח זיא) הרוצה לזכות עצמו, יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו, הרי נאמר בתורה (בראשית ד-ד) והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן, וישע ה' אל הבל ואל מנחתו. והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר (ויקרא ג-טז) כל חלב לה' ע"כ. ואיתא בגמרא (שבת יב:) דרבי ישמעאל קרא והטה, וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת, לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת 'שמנה' ע"כ. ואמרו (מנחות סד.) היו לפניו שתי חטאות אחת שמינה ואחת כחושה, שחט כחושה אומרים לו הבא שמינה לכתחלה ושחוט ע"ש.

ויסופר על הגה"ק בעל אמרי אמת מגור זצ"ל, שפעם בא אליו חסיד והתנצל לפניו שגנבו ממנו את התפילין, ונתן לו תפילין של רש"י, ואמר לו שישמור עליהם טוב, כי את התפילין קיבל מעזובן אביו השפת אמת זצ"ל, ותפילין של רבינו תם אין לו אחרים, וכשיזמין אחרים יתן לו גם של רבינו תם. וכשמע החסיד שהתפילין הם עור מהשפת אמת זצ"ל, אמר להרבי שהוא מפחד להניח תפילין קדושים כאלה. והשיב לו שילך לחתנו ויחליפם על אחרים. וכששאלו אחר כך לכ"ק מרן זצ"ל למה נתן דוקא את התפילין החשובים האלה, השיב, כי איתא ברמב"ם שבכל דבר שהוא לשם ה' הטוב שיהיה מן הנאה והטוב וכו' האכיל רעב וכו' כסה ערום וכו', וכן הוא אומר כל חלב לה' וגו' עיי"ש, והתפילין היקרים האלה, הם הדבר הטוב והיפה ביותר שיש לי, לכן נתתי אותם ע"כ. (ליקוטי יהודה פרשת תזריע עה"פ אחד לעולה). ויסופר על הרה"ק רבי יהודה מדזשיקוב זצ"ל, שראו אותו פעם אחת ביום תענית אסתר שנכנס לבאנק, וביקש שיחליפו לו שטרות של כסף שהביא, על שטרות חדשות שיצאו כעת, שהם נאים יותר, כדי לקיים מצות מתנות לאביונים בשטרות נאות שלא משמשו בו ידים ע"כ.

וזהו דרכן של צדיקים שהם מוסרים תמיד לה' כל מה שחביב עליהם ביותר, וכמו שפירשו מה שנאמר ביששכר (בראשית מט-טו) וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה, ויט שכמו לסבול. ולכאורה אם מכיר בהמנוחה שהוא טוב, למה מטה שכמו לסבול. אך זהו דרכו של יששכר, הוא מוסר עבור ה' כל תענוגיו וכל מה שהוא יקר בעיניו, ואם רואה שהמנוחה טוב, הוא מוותר על מנוחתו ומוסרו לכבוד ה', ויט שכמו לסבול עול תורה.

והנה הצדיק עומד מוכן תמיד למסור כל כחות גופו עבור ה' ותורתו וכבוד שמים, ומכל שכן שאין שום ממון חשוב בעיניו יותר ממה שמוסר לעשות בהם רצון קונו. והוא מקיים כפשוטו ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, שמוסר כחות נפשו וממונו עבור כבוד ה'. אמנם יש דבר אחד שהוא חביב מאד בעיני האדם, והיה

וצחק. אמרו לו טורנוסרופוס, סבא סבא, או מכשף אתה [המלחש נגד היסורים, פני משה], או בועט ביסורים אתה [להכעיסני, פני משה]. אמר לו רבי עקיבא תיפח רוחו של אותו איש, לא מכשף אני ולא בועט ביסורים אני, אלא כל ימי קראתי ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, אהבתי אותו בכל לבבי, אהבתי אותו בכל ממוני, ולא הזדמן לי לאהוב אותו בכל נפשי, ועכשיו שבא לידי לאהבו בכל נפשי והגיע זמן קריאת שמע, ובלבי אין שמץ ספק ופקפוק בענין, וכי לא אשמח ע"כ.

ובזה נבוא אל המכוון, בודאי ידעו התלמידים שיש למסור נפשו בכגון דא על קידוש השם, וכדין עושה רבם רבי עקיבא, אך ראו השמחה הנסוך על פניו בעת ההוא. ועל זה תמהו ושאלו 'עד כאן', הן אמת שמקיים כעת מה שמוטל עליו, אבל לשמחה מה זו עושה, וכי לא היה עדיף שלא היה מגיע למצב כזה, ויוכל להמשיך בחייו בהרבעת תורת ה'. ועל זה השיב להם, כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך, אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו. זה שנים רבות אני עומד ומבקש ומצפה שאוכל למסור לה' הדבר היקר והחשוב אצלי ביותר, היינו חיי נפשו, כי זהו תכלית ושלימות האדם למסור חיי נפשו לקרבן לה', להיות לריח ניחוח, ועכשיו בא זאת לידי, וכי לא אשמח שזכיתי לזה. וכאשר תמהו למלאכי השרת זו תורה זו שכרה, ממתים ירך ה' ממתים מחלה, איך ה' לא חס על נפש צדיק ומביאו להריגה כזה. השיב להם ה', אין זה צער לרבי עקיבא, זהו היא שמחתו היותר גדול שיש לפניו במשך כל ימי חייו, אשר כל ימיו היה מצטער להגיע לזה, זהו היום המובחר שלו מכל ימי חייו, 'חלקם בחיים', לרבי עקיבא מיתה זו הוא חלקו בחייו, ועל זה היה משתוקק ומצפה תמיד.

ובהקדמת ספר כוונת הלב (להגה"ק מקראסנא זצ"ל) כתוב, שאחר המלחמה היה מתמרמר על מה שנשאר בחיים, ולא זכה למות על קידוש השם, כי עונותיו גרמו לו זאת, שלא זיכך חומרו להיות ראוי לקרבן ה' ע"כ. וכבר ספרתי שהייתי פעם לביקור באוישוויטץ, והיה שם גוי

משתוקק למסור גם זה לכבוד שמים, אבל אינו יכול, וזהו חיי נפשו, שעל זה נצטוינו וחי בהם (ויקרא יח-ה) ולא שימות בהם (יומא פה:), שחייב אדם לשמור חייו ובריאותו. זולת כאשר מגיע לפניו מצב שמחוייב במסירת נפש, אז מוסר גם חייו החביבים לו ביותר עבור אהבת ה'. ולכן הצדיקים משתוקקים ומבקשים שיעגיל להם ענין של מסירת נפש, שבוה יזכו ליתן לה' הדבר היקר והחשוב ביותר שיש בעולם, היינו ימי חייו.

ואיתא במדרש (ב"ר סג-ב) אברהם לא ניצל מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב וכו', הדא הוא דכתיב לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם (ישעיה כט-כב). וכתוב בנזר הקודש בשם היפה תואר, למה לא היה אברהם כדאי להנצל בזכות עצמו, שמסר עצמו על קידוש השם. ותיריך שבאמת כל מי שמוסר נפשו על קידוש השם, אין ראוי שיצילוהו ה', כי טוב לו השלימות הגדול הזה, ולזה לא נזקק הקב"ה להציל את רבי עקיבא וחבריו וכו'. ולכן אברהם מצד עצמו מן הדין היה שישרוף וכו', אלא מפני משך הזרע הטהור שעתיד לצאת ממנו כל דורות ישראל, בזכותם ניצל. ולהכי נקט יעקב שהוא שלשלת הייחס אשר היה מטתו שלימה, והכוונה על יעקב וזרעו ע"כ.

ועל דרך זה מצינו בעקידת יצחק, כאשר אמר ה' לאברהם קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת וגו' והעלהו שם לעולה, הלך בשמחה לעשות רצון קונו, כמו שנאמר (בראשית כב-ה) וילכו שניהם יחדיו, וברש"י אברהם שהיה יודע שהולך לשחוט את בנו היה הולך ברצון ושמחה כיצחק שלא היה מרגיש בדבר. וכאשר הבין יצחק שהוא הולך לישחט, וילכו שניהם יחדיו (כב-ה), בלב שוה ע"כ. כי אברהם ויצחק היו עומדים ומצפים מתי יבוא יום שיוכל ליתן חיי נפשו ונפש בנו, הדבר היקר ביותר בעולם, יתנהו וימסרהו לנחת רוח לקונו.

והנה בירושלמי (סוטה ה-ה) איתא עוד, שכאשר נידון רבי עקיבא לפני טורנוסרופוס הרשע [על שעסק בתורה, קרבן העדה], הגיע זמן קריאת שמע. רבי עקיבא קרא שמע

עד היום ע"כ. הרי לנו שיש לזוהר שלא לומר ברבים דברים שלא מתקבלים על דעת בני אדם.

והנה המון עם בית ה', פשוטי ישראל, הרחוקים מהשגות של עבודת הצדיקים, לא יבינו דבר כזאת ששכר תורה ומצותיה תהא הריגה על קדושת שמו, ולהבין ולהשכיל כי זהו התענוג היותר גדול שיתכן אצלם. ואדרבה מצינו באחר שיצא לתרבות רעה, ואמרו (קידושין לט:). לישנא דחוצפית המתורגמן חזא דהוה גריר ליה דבר אחר, אמר פה שהפיק מרגליות ילחך עפר, נפק חטא ע"כ. על כן כאשר משה השיג ואמר בניחותא זו תורה וזו שכרה, שכר כזה מתאים עבור תורתו של רבי עקיבא, אמר לו ה' שתוק, לא לומר כן לפני בני אדם, אבל לאמיתו זכית להשיג הדברים הנכונים, כי כן עלה במחשבה לפני.

*

ודוגמת זה מצינו אצל רבי שמעון (שבת לג:) שהוצרך לברוח מפני המלכות במערה י"ג שנה, וכל אכילתו היה רק חרובין ומים, וליתב עד צואריהו בחלא, עד שנעשה לו פילי ובקעים בגופו. וכאשר יצא משם, ראה חתנו רבי פנחס בן יאיר מצבו דהוה ביה פילי בגופיה, הוה קא בכי, ואמר לו אוי לי שראיתך בכך. והשיב לו רבי שמעון אתה חושב שאני רחמנות אתה הוא רחמנות, אשריך שראיתני בכך שאלמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך, דמעיקרא כי הוה מקשי רבי שמעון בן יוחי קושיא הוה מפרק ליה רבי פנחס בן יאיר תריטר פירוקי, לסוף כי הוה מקשי רבי פנחס בן יאיר קושיא הוה מפרק ליה רבי שמעון בן יוחי עשרין וארבעה פירוקי ע"כ.

והיינו שרבי שמעון אמר לו, אני זכיתי למסור י"ג שנה כל גופי לכבוד ה', בלי אכילה ושתייה ושינה כהוגן ימים ולילות, והקדשתי לפניו גופי להתייטר בפצעים ובקעים, זהו האושר היותר גדול שלי ליתן לה' כל חלב, הדבר החשוב והמובחר ביותר שיש לאדם, והגעתי בתורתני לרום המעלה, אין בזה על מה לאנח ולבכות, אשריך

אחד שהראה את המקום להמבקרים שהיו גם כן כולם גויים. ושאל אחד מהמבקרים, האם ידעו היהודים כשהגיעו להגאז קאמער, שזהו סוף חייהם. והשיב שאז כבר ידעו כולם. ושאל שוב ומה היו עושים אז. והשיב מקצתם התחילו למלמל בפיהם פסוקים שונים (פסוקי יחוד), ומקצתם התחילו לשור שירה. והגוי לא היה יכול להבין תשובתו, לשמחה מה זו עושה.

והנה הצדיקים הקדושים אשר תשוקת נפשם היותר גדולה בחייהם הוא, שיזכו למסור חייהם עבור כבוד ה', ורצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם, על כן לפעמים הם זוכים בשכר תורתם וצדקתם, שיתן ה' להם את שאיפתם שהם משתוקקים, ומזמין להם מצב של מסירת נפש, שזהו הקורת רוח היותר גדול שיתכן ה' ליתן להם בחייהם. ולכן כאשר אמר משה רבינו, רבונו של עולם עקיבא בעולם הזה עבור עוצם גודל תורתו, ראה ששוקלין בשרו במקולין, שנהרג על קידוש השם, להיות קרבן לה' לריח ניחוח, כי זהו התענוג היותר גדול שיתכן אצל רבי עקיבא. ועל זה ענה משה רבינו בניחותא, רבונו של עולם זו תורה וזו שכרה, שכר כזה מתאים עבור תורה כזה של רבי עקיבא, זו תורה וזו שכרה. ואמר לו ה' שכונן כראוי, כך עלה במחשבה לפני, שעל תורה כזו, זו שכרה, ליתן להצדיק משאת נפשו שיזכה להקריב עצמו לה'.

ומה שאמר לו שתוק, יש לומר דאיתא במשנה (אבות א-יא) אבטליון אומר חכמים הזהרו בדבריכם (שלא תניחו מקום לטעות בדבריכם), שמא תחובו חובת גלות, ותגלו למקום מים הרעים (אנשים שמראים פנים בתורה שלא כהלכה), וישתו התלמידים הבאים אחריכם, ונמצא שם שמים מתחלל. ופירש הרע"ב כמו שקרה לאנטיגנוס איש סוכו עם צדוק ובייתוס תלמידיו, שאמר להם אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס (שם א-ג). ואמרו הם, אפשר פועל עושה מלאכה כל היום וטורח ולערב אינו מקבל פרס. ויצאו למינות הם ותלמידיהם, ונקראים צדוקים ובייתוסים

שראיתני בכך, אתה לא מסרת גופך כל כך עבור התורה,
על כן אתה לא זכית למה שאני זכיתי.

*

ובזה נבוא לביאור המשנה, כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. והיינו כי ישנם זמנים שהמלכות הרשעה גוזרת גזירות נגד התורה, והם רודפים אחר המקהילים קהלות ברבים לתורה, שהם נכתבים להריגה, ומכבידים עליהם עולם. אמנם הצדיקים הללו אינם מתייראים מזה, כי מיתתם לכבוד שמים היא אצלם תענוג נפלא, שיכולים למסור חייהם היקר לכבוד קונם. והמקבל על עצמו עול תורה, מעבירין ממנו 'עול' מלכות, הרדיפות מהמלכות אינו עול עליהם, אלא שמחים הם ביסורים הללו. וגם כאשר גוזרים ליטול חייהם, שהמיתה מתאר הכתוב בתואר 'דרך ארץ', כמו שנאמר (מלכים א ב-ב) אנכי הולך בדרך כל הארץ. אין זה עליהם עול, כי הדביקות בה' מביאה להם תענוג למסור נפשם לקונם, והמקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו 'עול' מלכות 'ועול' דרך ארץ.

והנקודה שבין הרב (רבי עקיבא) ותלמידו (רבי שמעון) שוין הן. הן בני אדם פשוטים כאשר רואים מיתת רבי עקיבא עם תמהים זו תורה וזו שכרה, ולעומת זה רבי עקיבא עומד ושמח ואומר, כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא זה לידי. וכמו כן כאשר רואים מצבו של רבי שמעון לישוב במערה בחול שנים רבות בלי אכילה ושינה כראוי, הם אומרים 'נעבעך', אוי לי שראיתך בכך, ורבי שמעון עצמו אומר זהו האושר שלי, אשריך שראיתני בכך. הצדיקים יש להם מבט אחר לגמרי על חיי האדם. חיים טובים אצלם אינו אכילה ושתיה כסף וזהב ותענוגי בני אדם. הימים החשובים שבימיהם היא, כאשר הם יכולים למסור כל טובות ומנוחתם ושלוותם לכבוד ה', ורק זה היא האושר האמיתי שיש לפניהם.

סעודה שלישית

כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה, לאהבה את ה' אלקיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו, נכתבה בין האהבה לדבקות, הלא דבר הוא.

והנראה שיש שלש מדרגות בעבודת ה'. היראה, למעלה ממנה האהבה המתעוררת לפרקים, ועל כולן הדבקות התמידית בה'. וכלשון הרמב"ן, שתהיה זוכר ה' ואהבתו תמיד, לא תפרד מחשבתך ממנו בלכתך בדרך ובשכבך ובקומך, עד שיהיו דבריו עם בני אדם בפיו ובלשונו ולבו איננו עמהם, אבל הוא לפני ה', ונפשו גם בחייו צרורה בצרור החיים, כי הוא בעצמו מעון לשכינה.

והתורה מלמדנו, שירגיל נפשו מתחלה ללכת בדרכי טובו של הקב"ה להיות חנון ורחום וגומל חסד (כדרשת

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנות לפני ה' וימותו (טו-א). ולכאורה האי 'וימותו' מיותר, דהא כבר אמר 'אחרי מות'. ונראה דהנה להלן בפרשה נאמר, את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו ללכת בהם (יח-ד). ולכאורה האי 'ללכת בהם' נראה גם כן כמיותר.

ונראה על פי מה שכתוב בספר חפץ חיים החדש (פ' עקב) לפרש שינוי לשון הפסוקים שם, דמתחילה נאמר (ח-ו) ושמרת את מצות ה' אלקיך ללכת בדרכיו וליראה אותו, כאן כתיבה ההליכה בדרכיו לפני יראתו. ולהלן (י"ב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו, נכתבה ההליכה בדרכיו אחר היראה. ולהלן (יא-ב) כי אם שמור תשמרון את

(שם י-ג) שיאהב את ה', אהבה גדולה יתירה עזה מאוד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה', ונמצא שוגה בה תמיד כאלו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה, והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה, יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו, שוגים בה תמיד, כמו שצונו (דברים ו-ה) בכל לבבך ובכל נפשך, והוא ששלמה אמר דרך משל (שיר ב-ה) כי חולת אהבה אני, וכל שיר השירים משל הוא לענין זה ע"כ.

ועל כן ראשית העבודה היא, 'ללכת בדרכיו וליראה אותו', להגיע ליראת ה'. ושוב מוטל עליו ללכת ולהתעלות עוד יותר, 'ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו'. וכאשר יגיע לידי מדה זו, מוטל עליו להתעלות עוד יותר, 'ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו'. וזהו שאמר הכתוב בפרשתנו, את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו, אבל לא די בזה בלבד, אלא 'ללכת בהם', מוטל עליו להתעלות ללכת ממדריגה למדריגה, מיראה לאהבה ומאהבה לדביקות, אשר אין שיעור לההתעלות בעבודת ה'.

והנה הדביקות בצדיקים יתכן שיגיע עד מצב של כלות הנפש, על דרך שנאמר (תהלים פד-ג) נכספה וגם כלתה נפשי. ומבואר באור החיים הק' (פ' בחוקותי כו-יא) כי הנפש כשמרגשת בקריבת אור הנערב אצלה, תכסוף ותנתק ממקומה להדבק בשכינה, ולעוצם התאוה יתרבה העריבות על הרגשת הפרדה ולא תרגיש בו ע"כ. ובאגרא דפרקא (אות קלו) כתוב בטעם שצריכין לעבודת ה' גם מדת היראה ולא די במדת האהבה לבד, דבאם לא היה במציאות רק האהבה היה האדם מתבטל במציאות ברגע מגודל התשוקה כדמיון החלק אל הכל, והיתה אור הנשמה יוצאת מנרתק הכלי (עיין זוה"ק ח"א ריא:), ועל ידי היראה יצומצם האור תמיד תוך הכלי בגבול ע"כ. ונראה דעל זה אמר הכתוב בפרשתנו (יה-ה) וחי בהם, ודרשו חז"ל (יומא פה:): ולא שימות בהם. והיינו שיצמצם אהבת קונו במדת היראה, שלא יבוא בקיום המצות לידי דביקות של כלות הנפש, אלא וחי בהם ולא שימות בהם.

הספרי על והלכת בדרכיו). לכן כתב בתחלה 'ללכת בדרכיו וליראה אותו', שזו המדה קודמת להשגת היראה. וכשהשיגה, לא יחשוב שעתה ראוי לו להתבונן כל ימיו בעניני היראה והרוממות, אלא אף אם זכית לכך, עליך 'ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו', להגיע שוב למדריגת האהבה. ולבסוף השמיענו שגם מי שזכה למדרגת האהבה ובודאי התעלה מכל עניני העולם, ראוי לו להתבונן בתורה ובגדולת ה' תמיד עד שיזכה לדבקות תמידית, שהיא באמת העיקר. ועל זה בא הכתוב ואמר 'כי אם שמור תשמרון אתם כל המצוה הזאת וגו' לאהבה את ה' אלקיכם, חייבים אתם להתעלות עוד יותר 'ללכת בכל דרכיו' כדי שתזכו למעלת ולדבקה בו' ע"כ.

וביאורו הוא, דהנה בחיצוניות כל בני ישראל מקיימים מצות ה' באופן שוה, כל אחד קושר אותו תפילין, ואוכל אותו מצה, ונוטל אותו לולב. אבל בפנימיות יש הרבה מדריגות ומעלות, זו גבוה מזו, בכוננת המצוה בדחילו ורחימו ודביקות, אין אחד שוה לחבירו, ואינו דומה קיום המצוה של הצדיק לקיום המצוה של אדם פשוט. ומוטל על האדם להתעלות תמיד ממדריגתו למדריגה יותר גדולה. ומבואר ברמב"ם (ה' תשובה י-א) אל יאמר אדם הריני עושה מצות התורה ועוסק בחכמתה כדי שאקבל כל הברכות הכתובות בה, או כדי שאזכה לחיי העולם הבא, ואפרוש מן העבירות שהזהירה תורה מהן כדי שאנצל מן הקללות הכתובות בתורה, או כדי שלא אכרת מחיי העולם הבא, אין ראוי לעבוד את ה' על הדרך הזה, שהעובד על דרך זה הוא עובד מיראה ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים, ואין עובדים ה' על דרך זה אלא עמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכין אותן לעבוד מיראה עד שתרבה דעתן ויעבדו מאהבה. העובד מאהבה, עוסק בתורה ובמצות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת, וסוף הטובה לבא בגללה ע"כ.

אמנם גם כאשר הגיע למדריגה זו, יש מדריגה נעלה יותר, והיא הדביקות בה', וכמו שביאר הרמב"ם

אמנם נדב ואביהוא ביום גילוי ה' שכינתו בהקמת המשכן, באו לידי דביקות נפלא כל כך עד שיצאה נשמתם מגודל התשוקה. וכמו שפירש באור החיים הק' בקרבנתם לפני ה', שנקרבו לפני אור העליון בחבת הקודש, ובוזה מתו, והוא סוד הנשיקה שבה מתים הצדיקים. והנה הם שוים למיתת כל הצדיקים, אלא שההפרש הוא, שהצדיקים הנשיקה מתקרבות להם, ואילו הם נתקרבו לה, והוא אומרו בקרבנתם לפני ה'. ואומרו וימותו בתוספות וא"ו, רמזו הכתוב הפלאת חיבת הצדיקים, שהגם שהיו מרגישים במיתתם, לא נמנעו מקרוב לדביקות נעימות עריבות ידידות חביבות חשיקות מתיקות עד כלות נפשותם מהם ע"כ.

אך לבוא לידי מדריגה זו אי אפשר רק אחר שהמית האדם את עניני גופו לעבודת ה', שאז אין החומר מעכב הדביקות. ועל דרך שאמרו חז"ל (ברכות טג) אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר (במדבר יט-יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל ע"כ. ועל כן אמר הכתוב על מעלת נדב ואביהוא, 'אחרי מות שני בני אהרן', אחרי שהמיתו את גופם וחומרם בתורה ועבודה, ולא היה עוד החומר אצלם למסך המבדיל, זה היה ההקדמה אשר 'בקרבנתם לפני ה' וימותו', שהגיעו לתשוקה נפלאה כל כך בקרבנתם לפני ה', שיצתה נפשם מגודל הדביקות.

*

והנה להלן בפרשה כתוב עוד, ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה' (יח-ה). ויש להבין הכוונה במה שהוסיף 'אשר יעשה אותם האדם', הלא זה נכלל כבר במה שאמר ושמרתם את חקותי. וגם מהו הכוונה באמרו 'וחי בהם'. ונראה דאיתא בזוה"ק (ח"א קע): כי באדם יש רמ"ח אברים ושס"ה גידים, וכנגדם בא דבר ה' לשמור שס"ה מצות לא תעשה ורמ"ח מצות עשה, אשר מהם האדם מקבל חיותו, ובקיום כל התרי"ג מצות משלים האדם כל האברים והגידים שבגופו.

(עיין אור החיים פ' עקב ח-א). ועל ידי שמקיים כל התרי"ג מצות קונה ועושה לו חלוקא דרבנן לנשמתו בעולם הבא, ולכן מי שלא זכה בחייו לקיים כל התרי"ג מצוות, מוכרח הוא שנית להתגלגל לזה העולם ולקיימם כראוי. ופירשו בזה הכתוב (תהלים יט-ח) תורת ה' תמימה משיבת נפש, שצריך האדם לקיים כל מצות ה' בשלימות, שתהיה תמימה ולא יחסר ממנה כלום, דאם לא כן משיבת נפש, מוכרח הוא שוב להתגלגל בזה העולם עד שישלימה שנית.

ואיתא בגמרא (שבת לא.) מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי ואמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, אתא לקמיה דהלל גייריה, אמר ליה דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואיך פירושא היא זיל גמור ע"כ. וביאר בישמח משה (פרשת שמות) בשם ספר בית שמואל אחרון, דהנה לכאורה תמוה מאד על הגר, מה ראה לשטות זה לומר שילמדנו כל התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחד. גם צריך ביאור האיך נכלל כל התורה כולה במצות ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט-יח).

ופירש דהנה הגר רצה להתגייר רק כאשר לא יצטרך להתגלגל שנית בזה העולם, על כן ביקש עצה ודרך שיוכל לתקן כל התרי"ג מצות בפעם הזאת שהוא בעולם. והנה רגל הוא לשון פעם, כמו (במדבר כב-כח) שלש רגלים, ועל כן אמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, שאוכל לקיים כל התורה בפעם הזאת שאני עומד בעולם הזה ולא אצטרך שוב להתגלגל.

ולכן דחפו שמאי באמת הבנין, כי איך אפשר שאדם יקיים כל המצות, הרי יש מצות שניתנו רק לכהנים או ללויים וישראלים, ויש שאינם שייכים רק בזמן שבית המקדש קיים, ואיך יתכן שיקיים הכל בעולם הזה. אולם כשבא לפני הלל, נתן לו על זה ב' עצות, חדא, מה דעלך סני לחברך לא תעביד, כלומר דעל ידי שכולל עצמו עם

כלל ישראל ביחד ויש אהבה ואחדות בין איש לרעהו, על ידי זה נחשב המצוה שמקיים הוא כאילו גם חבירו קיימו, וכן מה שמקיים חבירו נחשב כאילו הוא מקיימו גם כן. ועל דרך משל, דכמו בשעה שנוטל האתרוג בידו ומנענע, הגם שקיום המצוה נעשה על ידי הידים בלבד מכל מקום נחשב כאילו כל גופו קיים אותה, כן הוא בכלל ישראל, כאשר הם מקושרים כגוף אחד, אז מצוה שמקיים ראובן נחשב כאילו גם שמעון ולוי וכו' קיימו זה המצוה.

ועצה השנית שנתן הלל הוא, ואידך פירושא היא זיל גמור, והכוונה על דרך שאמרו חז"ל (מנחות קי.) כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וכן בכל מצות, אם עוסק בדיני המצוה נחשב כאילו קיים זה המצוה בפועל ממש, ואם כן אפשר לקיים כל התרי"ג מצות בפעם אחת בעולם הזה ואינו צריך להתגלגל שנית ודפח"ח. ומה שהוצרך לתת לו גם עצה זו של לימוד המצות בתורה, ולא סגי ליה בעצה הראשונה, דעלך סני לחברך לא תעביד, הוא כי גם אם הוא מקיים המצוות על ידי אחדות, הרי סוף כל סוף יש מצוות שאינם שייכים כלל בזמן הזה רק בזמן שבית המקדש היה קיים, וגם על ידי אחדות לא שייך לקיימם. משום הכי הוצרך לתת לו זו העצה של לימוד דיני המצוה, שזה שייך בכל מצות התורה, דעל ידי הלימוד נחשב כאילו קיימם בפועל ממש.

ובזה נבוא אל המכוון, שאמר הכתוב ושמרתם את חקותי וגו' 'וחי בהם', שתרי"ג מצות התורה הם נותנים החיות להתרי"ג אברים וגידים שיש באדם, ועל האדם מוטל להשלים עצמו בחיי חיותו כל אבריו וגידיו, שלא יצטרך למות ולהתגלגל עוד הפעם להשלים עצמו, אלא וחי בהם ולא שימות בהם'. אך לכאורה זהו דבר שאינו במציאות לקיים כל התרי"ג מצות, וכמו שדחפו שמאי להגר שביקש

זאת. על כן רימזה תורה לזה שתי עצות, 'ושמרתם' את חקותי ואת משפטי, שדרשו חז"ל ושמרתם ועשיתם (דברים ד-ה), וברש"י זו משנה. והיינו שעל ידי שתלמדו כל מצות התורה תהא נחשב לכם כאילו קיימתם אותם, וממילא יוכל לקיים גם המצות שלא עלה בידו לקיימם בפועל.

ושוב רימו העצה השניה, להתאחד יחד עם הכלל ישראל, שכנסת ישראל היא קומה שלימה, וכל מצוה שאדם עושה עולה לזכות כל הקומה המאוחד יחד. דידוע כי למין האדם יש ארבעה שמות, אנוש, גבר, איש, אדם, ורק אתם קרויין אדם ואין אומות העולם קרויין אדם (יבמות סא.). ופירשו כי שאר השמות יכולים לומר גם בלשון רבים, אנשים גברים אישים, חוץ מתואר אדם שאי אפשר לומר בלשון רבים. וזה מורה על האחדות שיש רק בבני ישראל ולא באומות העולם. ועל כן אמר ושמרתם את חקותי ואת משפטי 'אשר יעשה אותם האדם', שיתאחד בעשייתם עם כל ישראל שיוצדק עליהם תואר 'אדם'. וכאשר תקיימו 'ושמרתם' זו משנה, ויעשה אותם 'האדם' בחינת האחדות, אז 'וחי בהם ולא שימות בהם', יוכל לתקן הכל בחיים חיותו, ולא יצטרך למות ולהתגלגל.

וזהו גם הענין שאמר הכתוב בפרשתנו להלן, דבר אל כל עדת בני ישראל קדושים תהיו כי קדוש אני (וי-ב). וברש"י שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלויין בה ע"כ. ולכאורה בפרשה זו ליכא רק שבעים מצות, שהם רק חלק מועט מהתורה. אך הכוונה היא, שפרשה זו נאמרה בהקהל, להורות כי בקיום המצות יש להתאחד הכלל ישראל ביחד, כאיש אחד בלב אחד, מפני שרוב גופי תורה אי אפשר לכל יחיד לקיימם, והם תלויין רק בהקהל, על ידי האיחוד שיש בכלל ישראל, נחשב לכל אחד גם המצות שאחרים עושים.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' ישראל דערבארעמדדיגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסו בתו למול טוב	מוה"ר ר' בנימין זאב וועקסלער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסו בנו החתן יעקב יוסף למו"ט	מוה"ר ר' מתת' ציגעלהיים הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואו בנו למול טוב	מוה"ר ר' יעקב שווארץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואו בנו החתן יצחק אייזיק למו"ט	מוה"ר ר' משה יואל שלעוונגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות
--	---	--	---	---